

1-23*

s.309(28)

Doctors.

309 fl. pp. 1-23

from J. Masiangoako
L. Leghwaal 23

Dingaka di mefuta e me bedi-go tse di tshopya le tse di di naha, basadi ke di ngaka fela eseng jaaka banna. Balapa malwetšeny a banyana ba banyane ke ona a a kgonoang ke le asadi.

Dingaka tse di tshopya ke tse di senang di tthako ke gore bona ba lafa boletse boh motto a ho ipolelang. Ka gore bona ba ka seke ba a motthathoba ka ditthako. Tse di ngwe dingaka tse di tshopya ke tse di alafang di kgomo, gantsi, ntsi di ea tse ka fa go alafeng. fela ge motto a ikakanya gore o bolaiwa heeng, bona ba itse sethare sa teng, le kafa ba ita mo alafang kateng. Dingaka tse di dinaha ke tse di tsholang di tthako, gongole di t taola, gongole tthabanaakgomo tse ke tse di laolang, di bone gore motto o loala boletse mang. fela le tona ga di le kane gona le tse di tona le tse di nyane, mo di taoleng le mo go alafeng. Tse di itseng ke ho mannye ke gore ge a lafila golo, motto oa teng ge a kane va lood, ita bona denala tsa gape di kokoropana. Le tona di ngaka di ea tshabana, tse di nye di tshaba tse di tona.

Bongaka motto oa ho ittuta, ba bangae ba tsa ea bosoa ba bontata bona ge enile a soa eabe ele ngaka. Motto ea tsa bongaka

ba utata goe, he eo utatagoe a nenga utse a mo
 roma go epa di lthare, le go monoutsha gore se, se
 alafa jang. Ke ene eo a tsaea bosoa, eseng ngoana
 eo a sa nutoang, ge ene a rata bongaka a
 ka ithuta gore e be ngaka ka nosi. Tse dingoe he
 tse di alafang maloetse a di kgomo, tse dingoe maloetse
 a di kgomo a di palla. Bolaloetse bo bo itsang
 serotsoana le lebetse he maloetse a itseng he di
 ngaka tse dingoe fela tse dingoe ga di ea itse. Ge
 motho a solloa he di kgomo di bolooa he lebetse
 leserotsoana, o batla ngaka ex ^{ts} itseng go bo
 a lafa, jangoe he motho fela, se gore he ngaka.
 Le gona go na le di ngaka tse di alafang maloetse
 a bana. Ngaka ge ithuta bongaka ga e ithuta
 fela mo bathong a le mongoe, e e ithuta mo
 batho bo le ba utsi; fela pele, ge e simolla e
 ithuta mo ngakeng ele ngoe pele. Ge ~~ean~~ e sena
 go ithuta di lthako le di lthare, e he e fiosa
 lenaka la tshitho. Janong e kgaogana le ngaka
 e uteng e nuta, le eona eanong e tla tsamala
 e utse e ithuta, di lthare tse dingoe mo bathong ba
 bangoe. Gantsi; ntsi ge ngaka e simolla go ithuta
 bongaka, e tsamala le ngaka e ngoe e mo
 nutang, ene, o e tsholela di tshela, gore a ne a
 bone kafa e ladang kateng, le kafa e alafang

kateng. Ke gona ettareng kwa morago, ngaka e tona
 e ene e roma, ngakanyana e gore e tsauncel kwa
 e ha neng, a bidioa teng, me a fithele a tsoaregile
 ke gona a tla romang ngakanyana ea gagol. Ge e
 tova ho e tsoanetse gore e jete e bolele gore e
 alafile jang, le gore motho o boletse ba gagoe ho
 byang. Ge a loala thata, ngaka e tona e tla
 ittosa go bona boletse o bo. le ge motho a
 sa loale thata ngaka e tona e tsoanetse gore
 e be e ittose e eo bona gore ngakanyana e alafile
 jang. Ge e bona gore lanong o oa itse a ha
 alafa, ngaka e tla mo kopa kgomo gore e mo
 rutile, e mo rutile ditthako, di tthare go alafa, la
 bofelo, o mo file lenaka la tthittho. Motho ge a ruta
 bongaka o tsa sebaka se a ha se bonang a
 itse, ja gongoe go mo tsa ngoaga, tse pe di gongoe
 tse ttharo, tse nne. Ge ngakanyana e sa rate
 go kgaogana le ngaka ea gagol, o na le ene,
 sebaka so sotthe se a tla se ratang. Ge a rata
 go kgaogana le ene, oa kgaogana, ge a bona
 a itse, di tthako, le di tthare, le gore batho ba
 mo itse, gore va lafa tota. Ge a romile ke ngaka
 ea gagol, va lafa tota, motho oa gagoe a tsoe.
 Ke gona a tla kgaoganang le ngaka ea gagol
 a bona a itse-gore o tla kgona a nusi.

Dingaha tsa setsoana ga di kopane, o mongoe le o mongoe o eme ha nosi. fela dingaha di etsoe ke ha di huoane tsa mattalo a di batana, le menini ea bona e sa pongoe. Ditthako tse a tsoa laolang ha tsona, o di bona ge a utse a ithuta gore, di thare le tsona fela jalo. fela tse dingoe tse a tanneng a di ithuta kwa morago, mo ba bangoe, tseo o tsoanetse gore tseo a di lefe.

Practice: Ngaha e alafa ha nako engoe le engoe e a e ratang, go alafa ha eona. Batho ba motse bona, ba tsoanetse gore bona ba ittise ho ene, eseng ene gore a balate. Ke gore ba ba mo itse gore ke ngaha, le gona ngaha e na le batho ba gagoe ba a ba alafang, ge ba thageloa ke ho tsi bala ho ene, gore a tlo alafa. Ge go tlo le kola bana, ka go etsoa eona, ke gona a tanneng a itsoe ke batho, ke gore ba bangoe ba tla nne ba bolela ba bangoe gore monna eole ke ngaha ge le kaea ho ene o tla le tsoa. Ge a lafile motso a ne a lola thata, ge a sena go fola, o duelloa tse ka kgomo. fela kgomo e, ke eona e duelleng nuri, ga goho go tlo go batloa tuelo engoe kwa morago. Ge go tla bolotse kwa morago, o alafa fela ga atle a batla tuelo engoe kwa morago. fela ge ba ka mo tlogela baea kwa ngakeng engoe, eona

309

5

K32/13

5.

e tta batta kgomo, ka gone he ~~con~~ gona e simolla go alafa fa teng. fa gongol ngaka e ea tšamala e ise bongaka no metseng emengol, koa teng ge a tšena o tšoaletse gone a e. koa kgosing, a. fela a ipege gone o tšamaisa bongaka. Morena ge a dumella o mmolela gone o ha alafa, fela kgomo e o tta e bonang pele, o tšoaletse gone, o tšise koa no kgotteng. Ke gona morena a tta bolela batta gone ngaka e koano kgotteng, eo, a e battang a ha tta a e kopa koano. Ngaka ge e ea bongaka ge e tšise le hile motse e tšhela ngo noka ea teng e tšwara sego go ana e se loka ka modutoana e o tšiba e tšhahantse le di tšhare. Se se go go ana se se hupela mooa, motso mo moteng o tšena he bololetse. Se ngaka di be goa, di sebe di bile di bidiva gone di tšo alafa, eanong ha gone he bololetse bo di bottidibeng, motso va teng di mo alafa ha nako e nyane fela. fa gongol gona le di ngaka tša me tšitšo: actual case kantteru monna eo mongol a bidiva wa kantteru e ntle a bona di ngaka di duwa ha di kgomo le ene a be a tšwara marapo, ane he di tšhako, a sila mesidi ea di tšhare fela a tšhanya le mafura, ane he di tšhitšo. A be a simolla ane o ea bongaka, ge a tšena koa metseng oantša a

a be a seke aea kwa kgosung go ipega. Ntlu eanttha
 e a tsenang ka eona a fithela-go loala ngoana fa
 teng a loala thata, a bolaoa ke setsoafu. Kantlenu a
 be a itse gore setsoafu se alafiba eang, a be a
 laola, a be a ba bolela gore ge a ka seke a fodisa
 ngoana eona, a ka lattha di'thako tsa gagol.
 Ba be ba mo kopa gore a ba lafelle ngoana eo,
 a be a batla podi e ntho ea sedimo, podi e be
 e tthabiwa, a be a tsa a di nama tse di ngol tsa
 eona a di'thahanya le di'thare, a be a di'latthela
 mo mosimeng oankho ea tton. Ge a sena go diva
 jalo, a be a tsa a di'thare tse a itseng di'alafa
 setsoafu, a be alafa ngoana eole, morago ga
 mats'atsi a mmane ngoana a be a simolla go
 tshameka. Ge beke e fela ngoana a be a le
 botoka, ge kgoedi e fela ngoana a be a fodite.
 Batho ge ba bona ngoana eole a tso gile ba
 dumela gore tota kantlenu ke ngaka, a be a duela
 ka kgomo. Monna eo mongol a be le ene a
 loalwa ke mosadi ge a utloella kantlenu a be
 a tta a sianetse ko ene gore a tlo bona
 mosadi oa gagol. Ge kantlenu a tta a fete
 a bona mosadi eo kafa a loalang ka teng, a be
 a bolela gore he ntho e nyenyane fela mo ene. Monna
 eole a be a motaga kopa gore a mo mo alafelle,

7

23 JUN 1939 K32/13

7.

309

Kantlenu ge a laola a be are o loitoe, ke mosadi
 oa muna kgabo, o mo tsere leoto. Ke gore e nile
 mosadi eo, a gatile golo, a be a tsaea muna fa a
 gatileng teng. Kantlenu a be a ba bolela gore
 go ba tloga nku e ntsho, ge nku e sena go tshabisa
 a be a tsaea di nama tse dingol tsa eona, a di
 tshakanya le di tshane, A be a simolla are alafa,
 a tsoarafa, a tsoarafa, go ohe go tshusa sepe. Koa
 monago, ba be ba laela Kantlenu gore ba tlaea
 go batla ngaka e ngol. Ge ba sena go mo tlogela
 ba be ba ea go bita ngaka e ngol, ge etla e
 be e laola, ge esena go laola. E be e bolela
 gore mosadi eo o bolawa ke mala, e be e simolla
 go alafa mosadi eole, ge behe e fela mosadi a
 be a simolla go emela ka di nao. Ge kgodi
 e fela mosadi eole a be a fodile. Kantlenu ge
 a bona mosadi eole a fodile a be are o batla
 kgomo ea di tshane tsa gagol, o alafile mosadi
 eo. Monna oa mosadi a gana a umolla gore
 ke goretse ge ke eo bita ngaka e ngol, gape
~~eo~~ oena o nile mosadi o loitoe. Me ngaka
 e eona e boletse gore mosadi o bolawa ke
 mala, me e mo alafile o fodile. Oena boloi
 bo go paretse, Kantlenu a be aea koa kgosing
 a fete a bolela gore o alafile mosadi

8

K32/13

309

8.

me monna va gagoe o gana go mo duela. Kgosi ea
 botsa ngaka kantteru gore o tthaga kae, o tsene
 eang mo matseng mo, kantteru a sehe a itse gore a ka
 naea kgosi a reng. Ge a utse a gahgametse, kgosi
 ea hita monna eole anneng a loalwa ke mosadi
 gore a tle a bolele ka ga kantteru. Ge a sena
 go tla a be a bolela kafa kantteru a neng alafa
 mosadi va gagoe, le kafa a paletseng kateng, le
 kafa a holetseng ~~totob~~ bolotse kateng. Ge a
 sena go bolela, kgosi ea be e bita di ngaka
 tsa lona go tlo bona gore a kantteru ke ngaka
 tota. Ge di tsena, di pete di laola fapelle ga
 kgosi le kantteru, di be di mmtsa gore ditthako
 tsa neng. Kantteru a palwa ke go ~~the~~ tthalosa
 ditthako, kgosi e be bolela kantteru gore a
 utshe di tthane le tshitho ea gagoe. Ge a sena
 go di ntsha, di ngaka tse di ng se tea be di
 bolela gore ke mosadi e tthakantsoe le mapura
 a mafyi. Kgosi ge e uttoa bolthoko, eube elalla
 gore kantteru ga a bolo go tsietse batho ba
 le ba utsi, ~~eang eang~~ eang o tsoanetse gore a
 bolave. Ke ge banna ba tamala le ene
 bala go toma, ge ba tsena kwa neng. Ba
 be ba mmlala, ba be ba bolela kwa gae,
 kwa ebo ene a lebelwa gore o tla tla, a

9

K32/13

9.

309

atthohofala, le ka jeno ga ise a tle. fela ba bangwe
ba itse gore o bolaelae kwa moteng wa barokologadi
barokologadi, a ba tsietsa ene ke ngaka.

Ngaka ge elola e laole ka jafapeng gongwe
mo utlung. Ke gore batho ba seke ba liona gore
go dirang. le gona ge ngaka e laola ga e
botse, e bollela pele, ge e sena go bolela ke gona
e tta batsang kwa morago gore ga go anna jalo.
Ge go utse jalo batla bollela ealo, ge go sanna
ealo ba tta latola. Ge a sena go laola o utsha
seph sephoko se bidisa motlhala oa di taola. Ge
ele gore ba mmatta gore alafe molaete oa bona
batla mmolela gore a ka simolla go alafa, ge
ele gore o tshetse di tthane tso tsothe o simolla
go alafa ka eona nako eo, ge a sa di tshola o
tta simolla go alafa ka mosho gongwe mantibooa
ge letsatsi le simolla o kokobela. Ge a simolla
go alafa, pele a tta hunolla hgetšana ea gagol ea
di tthane, o tsoanetse gore a ba bolela gore
ene hgetšana ea gagol e hunolloa ka eng. Ge
ba sena go ba bolela ke gona eanong a ka
sebetsang, fela e ga seona tuelo, tuelo e santse
e tta tsoa kwa morago ge molaete a sena
go fola. Khunolla moraba fa gongwe ke podi fa
gongwe ke nku jalo fela kafa go battang ngaka.

Mottho ge a loetse sebaka se setona, tuelo e a duelang
 ka eona ke kgomo, ke gore ngaka e bolela gore e
 tsene matsoenyego a ma tona gore e mofofise. Ge
 ele bolaoetsenyana fela bo eseng ba sepe, fo e
 batta sedimo. Ge ele gore e thala motse gongoe
 ntu e batta kgomo, le ge e le lesaka, kgomo ke
 eona e tsoanetse gore e duela. le ge diela mottho
 lenaka la tshitho ea ntu ea gagae ke kgomo, ke
 gore ea le e thatajatho mottho mo di nying tsothe.
 fela ge mottho a thapisa e ne ga a itse kgomo
 o ntona podi gongoe ntu e bolaiwe, mosoangoa
 eona o thakangoe le di thare, janong mottho eo
 a thape ka ona mosoang o. Janong di pati le
 madimabe a tta mo ttogela. Tuelo ea di ngaka
 tso tsothe ke kgomo e seng, go feta fo, ge ngaka
 e alafile mottho me a pald go mo duela ngaka
 e na le thata ea go mo isa hoa kgatleng; le go
 na mottho ga a tsoana go gagapala le ngaka
 ge mottho eo e mo alafile a fodile, ke tsoano
 ea gagae gore a batle tuelo ea kgomo fela ge
 mottho a sa fole. fo ngaka ga ena matla a
 gore e hope tuelo, ka gore mottho o utse a
 loala. batho ba gagae ba sa utse ba tta
 senyegela le di ngaka tse di ngoe. fo di
 ke ngaka di ea itse gore di tsoanetse gore di

11

K32/13

11

309

alafle motho go fithela a fole. Ke gona ba ka battang
tuelo eapena pele ga go, nyala ga eo.

actual case: Kamatsidinkane o hile a lafela monna
sonongoe a bidia Naledi ngoana, le leholoane
la masinane, ge masinane e sena go fole
botoetse bole a neng a botsala ba seebana.
Naledi a gana go duela Kamatsidinkane, kwa morago
ge Kamatsidinkane a ntse a lebetse Naledi a be
a isa kgotse kwa kgoteng. Ge a tsena kwa teng
a fete a bolela morena kafa Naledi a ganang
go mo duela ka gona. Morena a bota
Kamatsidinkane gore ngoana o na a lwala eng.
A bolela gore ngoana o na a lwala botoetse ba
seebana. Janong o fodile ga atthe a idibala, fela
ge he laa ra goe gore a ntsele o oa gana.
Morena a be, a bita ~~wa~~ Naledi gore a tle a
bolele gore he eng ge a pala go duela ngaha
e sena go mo alafela ngoana. Ge Naledi a
tsena kwa kgoteng, a fete a bo dia gore
a Kamatsidinkane o mo alafete ngoana
Naledi a dumela gore e ngoana oa gagwe o
ne a lwala botoetse ba seebana, Janong
o fodile Kamatsidinkane o mo alafile. Morena a
~~wa~~ mmotša gore he eng ge Kamatsidinkane are
o pala o mo duela. Naledi a bolela gore ga

12

K32/13

309

12.

agane, fela o tta mo duella. Morena a mmotsa gore
 a o mmoleletse gore o tta mo duella, Vahedi'ane,
 »nyaea ga heea mmolella« Morena a mmotsa gore
 o dinetseng jalo, motho a sena go go thusetsa
 ngoana. Vahedi'ane ingoaea thogo, Morena a
 fela a santse a mmotsa gore o va itse gore ge
 nat ngaha e go alafile o tsoanetse gore o e
 leb oge. Vahedi'ane, »Ke ea itse fo Mottshako«
 Morena a mmolella gore ge o itse fo, re tta go
 atthola kgomo tse nne, go na le kgomo e
 le ngoe. Vahedi'ane atthola kgomo tse nne, tse
 thogo ea nna tsa lekgotta ea bonne ea fiva
 kamatsidinkane, tsa lekgotta tsa jwa fa
 kgotleng. Morena a be a bollela batho gore
 ge ngaha e go alafile, o fodile, o tsoanetse
 gore o e duelle. E go thusitse, eseng gore o
 tto ge o tshameke ka gona. fela ge o sa
 jola he gona o ha seheng va e duella ha
 gore o santse o tta nne o senyegeloa fela
 mo di ngaheng tse di ngoe tse o tta nne
 o di batla. le di ngaha le bona a di bollela
 gore ge ene o alafa motho, me a ise a
 fela, one o batla tuelo, motho o ga
 a tsopana gore a go duelle, ha gore o santse
 a loala, o ntse a batla di ngaha fela.

13

K32/13

309

13.

Diagnosis: Dingaka di boleloa ke di tthako bolobetse
 he gore ge motho a ~~bo~~ loala, ditthako di tta
 mmolela gore bolobetse bo a bo loala he eng.
 fa gongoe ge motho a tsamama leeto arata go
 itse gore a le siame. O batla ngaha gore e
 mo laole e bone gore a leeto la gagoe le to
 lohile. Gongoe tta ne, e lattha ditthako ea
 pitthela motho eo a loala, gongoe a tta.
 tthageloa he bolobetse gongoe tsietsi' jela. Ke
 gona ngaha e tta mmolela di lo tse, gore leeto
 le siame, ge a loala, le gona e tta ne e
 mmolele gore monna, o mo leeto jela o a loala,
 gongoe o tta tthageloa he tsietsi'. Ke gore
 ditthako tse jaaka ge a itse a ~~batla~~ laola
 ditthako tse dingoe ha gore di na le maana a le
 mantsi. Tse dingoe di bolela se tse dingoe se,
 jalo jela go pitthela. Je ge di bolela se to se
 le sengoe, tse dingoe ea he di ne di bolele se
 sengoe se motho a neng a sa segapole. Ke
 ha mo batho ba bangoe, bareng di ngaha toa
 rona di bolela maaha. Kuni di bolela Inete
 ga gona ngaha e haneng e itse ditthako ea bolela
 maaha. Motho ge a loala o laola ke ngaha
 ha ditthako, ke gore ene molaetse ha nosi o
 ts'oanetse gore a tse ditthako ha di atla tsa

14

K.32/13

14.

309

ga goe, le gore a be a di hvele moea oa gagoe
 he gona eanong ngaha e tta sinollang go di laodisa
 le go di tthalosa, a ntse a di boha kafa a itseng
 kateng, a di bollela ha maina a tona. Maina
 a ditthaho he ea:-

Isone = emetse ba hua toene
 Kgabo = " " " " " Kgabo
 Hlou = " " " " " Hlou
 Thakadu = " " " " " Thakadu
 Koena = " " " " " Koena
 Selthaho = se emetse ba tona
 Modimo = emetse ba dino
 Noho = " " " " " ba hua Noko
 levatte e emetse levatte

Isa dingoe di ngaha di tthola ditthaho di se dintsi
 di itsive he beng ba tona fela. Le go bofung ga
 tona, omongoe le omongoe o di boha kafa a
 itseng kateng, le kafa a utiloeng kateng. Leboko
 he le:- bare he masimane, mosimane o siameloa
 he dilo, mosimane o bolaea ttholoe a ttholoe.
 Mosimane o bolaea phala a phala ba bangoe.

Ditthaho ge di bettoa go bettwa marapo a tala
 a selo phologolo e tthabiloeng, he gore he ona
 a siame, ge a peitoe ga a siama. Bare a fedite

15

K32/13

309

15.

matta le go bofela sengoe a ka seke a tthe a
 bolela sepe. Ditthako ga di bolele bolotse fela,
 di bolela sengoe le sengoe ge o timelletsoe ke
 kgomo gongoe sengoe fela, di tta se go bolela
 le ge o tta se bona le go ka seke oa se bona.
 le ge o toengoa ke baloi di tta go bolela.

actual case: Monna eomongoe mattankobana o hile
 a pitthela tsatsi le lengoe a tooga kgomo ea
 gae ea po e kgotsoe mogatta, a seke a
 itse gore o kgotse ke mang. A be a tsamaea a eo
 bita ngaha ge ngaha e tta e fete e laola, ea
 be e mmolela gore mogatta oa kgomo ea o
 bona, fela bolhata se bo. Batho ba epetse
 nava fa hgoroaneng, me ge nava e, e tta sinolla
 go tthe tthoga, le tta soa ba bolthe.

Mattankobane a be are e re supetse gore e
 fa kae, ngaha ea be e fete ene epang fa. Ge
 ba utse ba e epa, ba be ba e bona. Ge ba
 sena go e bona, ngaha ea ba bolela gore ke
 eo. Mattankobane ke gona ge are ea ngaha
 gore o mo toaneli utlu le lesaha. Ngaha ea
 molela gore lona ge e le gore e to are
 motho ea dirileng jalo o tta soa, Mattankobana
 are, diria, ngaha ea be e sinolla e alafa
 be e fete, e be e bolela Mattankobana gore

a lebele. Morago ga malatsi a ka etsang kgoedi mosadi
 eo mongoe a soa, ge beke e feta bana ba bedi
 ba a soa morago ga malatsi a mararo monna
 oa ntlu e le ene a soa. Lapa leo, la be la tsoalwa
 batho ba teng ba fela ba botlhe. Ngaha ea tta
 go Mattankobana ea murela gore o mpone
 ntsha kgomo, mattankobana a e ntsha ka pelle
 a itumetse, a bone gore ngaha e kantsimane ke
 ngaha tota

Manipulations and treatment: Motso ge a robejile o
 oa fapuo, ke gore marapo a gagoe a tsoanetse
 gore a kopangoe, me a tloge go tsoe makoati
 ea di tthare a patisoa ka ona a fapuo ka di
 kgobati, ge di kgobati tse di onala le ene o tta
 be a fola. Ge le a tsojile marapo fela
 fateng o tsoanetse gore a gatisoia ka metsi a
 bothitho fela, go tsoa tthaga ea tshoang, e
 iive mo meting a bothitho, eanong ba e
 gatele fa go tsojileng teng. Ge go nuruga gona
 go va phatsoa gore madi a tshoage le boladu
 bo tsoe. Gongwe ge boruruga bontse bo
 pala go gatisoia ka boloho ba kgomo, go
 pithele go botsoa, janong he gona go tta phungoang
 gore sad maladu a tsoe. Ge motso e le gore
 letso go la gagoe le robejile mo eleng gore ga

le na go fa pua, le ea kgaoloa: Ke gore e tsoanetse
 gore e sautse le gona le robegang be be le
 kgaoloa, le a la pua kafa ba itang kateng.
 Le motho eo a mo alafang a tthokomele gore di
 bohlo di sehe tsanna mo teng. Ge ele motho a
 tthabiloe he phatsa fela e gatisiwa fela ka
 boloko, le go tsheloa mogato, go fitthela, e fola
 Ke gore jaaka e gatisiwa, e tutela ka pele, le go
 soa bohidi gore motho a sehe a uttwa bolthoko
 thata.

Knowledge of properties: Dithane toa melomo ke tse:-

- Mogato
- Masigomabe
- Lengana
- Sekaname
- Mogaga
- Monohomabele
- mositattou
- mongalo
- Lesittoane
- Seluale

Dingaha di di bita di pheho gongwe
 melomo, gongwe medi, tse dingwe
 di eu peiwa, tse dingwe di ea
 silloa, di tthakangwe le metsi motho
 a nol. Tse dingwe di tthakangwa
 le mapura motho a ditole, kafa
 motho a loalang ka teng. Le kafa
 dingaha di sebedisang di tthare
 tsa bona kateng. Ge ngaha elasta
 motho e itse gore o mo fe setthare
 sa mo huta ope, le gore e ka mo alafa jang.
 Ge motho a loala mala, o pua setthare sa
 mala, tse dingwe di eu peiwa tse dingwe di tthakangwa

le metsi di sitoe, me motto a nol.

Preparation of medicines: Dipheko di epioa ka nako e
ngoe le engoe e ngaha e rata go di epa ka eona.
. Malatsi a mangoe ngaha e tsamala mo nageneng
mo, e epa di thare, ge e sena go nne e di epa
e simolla e di thuga, tse dingoe e disetta ka
kika, tse dingoe di besa, e silla meridi e ea tsona.
E di olla ka meseja^(mattalo) ea di nakedi le boramofye, gore
e tle ene ge a ntse a lafa, di thare di be di le teng.
Tse dingoe go di ea peioa, tse di a peioang tsona
di a peioa fela ge motto a loala, se a peioa ga
bedi ga nako. Ke gona se tta lattuoang, ditthare
di epioa ka nako engoe le engoe ge motto a
se batta o va se epa, a be a se sebedisa ka
eona nako eo. Tse dingoe di be ioa fela e ntse ele
medi, ga e silloe, ga e besioe, e se bedioa
fela batsi le motto a battang go di sebedisa, ge
se a peioa, o tta se a peia, ge se silloa o tta
se silla, a senoa. Ditthare go na le modi
sebedioang teng, ga a peioe ka pitsana engoe le
engoe. E ba paang di thare ka eona, ba ebela
koa thoko, gone batho ba seke ba e tsala. Tse di-
ngoe di ea thahangoa, le tse dingoe kafa dingaha
di itseng kateng, ditthare tsa setoana gantli, utsi

19

K32/13

309

19

ke tse di nooang, ke gore motho eomongoe le eomongoe
 ge a tseoa ke bolobole, o fjoa sethane gore a uole.
 ke gale gona le tse dingoe tse motho a tle a
 tthape ka tsona. fela ge motho a tthapa ka ditthare
 ea be ele ge ele gore lefathe ga le ea morobala,
 ele gore le tle le morobale. ke tse di tloang di teng
 le tsona. Di tthare tse tota di tthaeang motho gore
 le ge baloi ba ne ba leka ba palloe, ke tsa
 tshitho, tse o, motho va tthabeloa ka tsona, mo
 mmeleng, diatta, maoto, melala, magetta, ditohollo
 tso tsothe tsa mmele, di ea tthabeloa. Ngaka e tsepa
 ka tupa ea le gare, ge e tthabela, e tloge e tshase
 tshitho. Ge esena go tthabela motho, e be e nathe
 kgopana la tshitho e ne motho gore a metse, e be e
 m tshase maoto ka koa tase gore ge motho a hare
 o mo tseoa leoto, a tthole, gongoe go golofale ene.
 Tse dingoe di ngaka ge di sena go tthabela motho
 di be di tsee, lettalongana di phuthule tshitho ka
 lona, a e apese motho mo molaleng. Ke gore eona e
 mo tshibelela di fatthi. Senaka la tshitho lona le na
 mo uttung, le ea fithoa, le o, ke gore ngoana o
 mongoe le omongoe eo tta tsaloang, o tsoanetse
 gore a tle a tsoaroe ka lona, le di kgomo fela
 jalo. fa gongoe eona tshitho e epele tshasioa mo
 di mapong di kokotlol fa fatthe, fo ke ge

20

K 32/13

309

20

motho a thaea ntlu gongoe lesaka, ke gore lemapo le
le disitse, baloi, le magadima.

Causes of disease and misfortune: Maloetse a mantoi, ntsi
ga go itsiwe gore a thisoa ke eng, fela maloetse a
e toang a boloi, ona a thisoa ke batho. Ke gore ge
motho a sa rate motho o mongwe, a ka molooa
ka di'thara tse ene a di'itseng gore ge a di'sebedisa
di'tha bolala motho. Batho ba bangata ba sule
ba bolailoe ke boloi fela,

fela bomadimabe bona bo thisoa ke badimo, ge
motho a ne a sa utloe boutatagoe, ba santse ba
phela le ene, Motho eo, o tla thaphega mo lefatsheng
o tla ne ke tsvara se, se senyega, are he tsvara
se, se senyega. O be o fithela a kgarahgathega
fela, a tletse ke kwa a kaang teng. O tla
thoka, se a ka itusang ka soa, se ge batsadi
ba gagoe ba ne ba humile, di'kgomo gongoe
mabele a tla phatlala ka nako e khutsane
fela. Actual Case. Monna omongwe a bidisa Samuele
batsadi'ba gagoe ba ne, ba humile di'kgomo le
mabele, nku mo nkhung, batho malata a sebetsa fateng.
Fela Samuele a sehe a utloa batsadi'ba gagoe,
ntatagoe, a be a tla a soa, kwa morago le mmagoe
a be le ene a soa. Samuele a tsvara di'kgomo
tsele a senya thata, a sa di'thokomele. Tsaea

21

K32/13

309

21.

ka naho nyana gore le mulata a be a itsamaele. Ka
 jeno ge o mmona o kane o tsotsoe ele modidi eo
 utatagoe a nueny a sena kgomo. Ke gore moea
 wa utatagoe le mma goe ga wa nobala koa o leng
 teng. Ke ka mo e beng lefathe le mo tamama eana.
Actual case. Monna eo mongoe le ene ona a bidisa
 khiri monna eo o ne a rataa ke utatagoe thala go
 jeta bana ba bothe ba gagoe. Ge makgoa a
 santse a fittha mono, a be aea makgoeng, go sebetse
 ge a fittha koa teng. lefathe la modumela a sebetse
 tota gore, a be a laole tiro la makgoa le bona
 ba mo rata thata. A tamama ka kariki ea di
 moulo tse nne, a phutha kgomo, ga itala, itala.
 Utatagoe tsatsi le lengoe a be a tsenoa ke
 balatse a loala thata. Ge a setse a ita soa a be
 a batla khiri ngoana wa gagoe, a nomethe motho
 gore a eo mmiba, khiri a sehe atte, a nomethe
 motho a be a nomethe motho khiri a sehe atte.
 go pitthela utatagoe a soe. Utatagoe o sule ka pelo
 e botthoko ge a sikile a buoa le khiri ngoana
 wa gagoe. khiri ge utatagoe a sena go soa, lefathe
 la be le mo emela ka di'nao, A phatlalatsa dilo
 tsa gagoe ka mokgoa o mahatang, a tamama a
 tsietsa batho, a ba tseela di'kgomo. A hutsafatsa
 batho ba le ba'ntsi. Go tloga go khiri ke

motthaphegi mo lefatsho, ga ana sepe, la bofelo a
 le a tthala mosadi va gogoe ka bana.

fela ge motho a looa ba bangoe, le bona ba
 tle ba mmattelle dingaka gone le bona ba be nne
 ba mmolae.

Diseases known: Malotse a itse geng ke ea:—

Mala	} <u>Mala</u> a toara motho ge fa gongoe a ja tthata, gongoe a ja sengoe le sengoe ka nako ele ngoe. Ge motho a tsoeroe ke mala o sileloa segoete, a se nosioe mala a tta didimala.
tthogo	
gala (Seumabeng)	
mafathha	
setsoafu	

Gala e toara motho gantsi, ntsi ge a
 ja ~~di~~ maungo a di tthare a sentse a le matala gongoe
 esantse ele mahgela. Ge motho a tsoeroe ke gula
 o nosioa mo tthubiso, lehoati la mcrekhuni le apeiioe
 le motthodi motho a tloge a o je. O tta motthubisa
 le go tthatsa o tta tthatsa gala.

Ngope: Ke madi a eareng ge a tooa motho a tsee
 sebaka a ntsi a tooa, ona ga go itoiioe gore a
 ntshioa ke eng. Ona ana le batho ba ba itseeng
 go a alafa, e seng di ngaka, di ngaka tse dingoe
 gadi itse gore a lafiwa ka eng. Ga ntsi, ntsi go
 alafa batho fela ba ba nutiloeng ke boutata-
 bona, le basadi ba bangoe ba itse gore ngope
 e alafioa eang.

23*

309

23 JUN 1939

K 32/13 23*

Protective and other medicines: Pheho e e thibelang di fatthi he tshithho he eona setthare se segolo jaaka he holetse koa tukisong ea ditthare. Ke eona motheo oa motse, oa ntlu, lesaka le batho fela jalo. Le ge motho a tsamoa ea go tsona, o tshamola thobane ea gagoe ka tshithho ea naha la gagoe. Le ge aea go lema, o tshamola peo, ka tshithho, le ge a sena go kotula, o tsoanetse gore a ne a tsoare mabele a ka tshithho.

Go na di pheho tse dingoe tse motho a di sebedisa ge a sebetsa le ba bangoe, tse ke masoalo. Ke gore pheho e, e tsoanetse gore e tshetse motho matthogono, gore ge a sebetsa a bone se a se sebetsang. Gona le le soalo la mabele, le la di kgono, le la gore motho a ratise he ba bangoe. Ge monna a sebetsa a sena le soalo a ka seke a bona gore o sebetsa eng. Le ge a ka ne a bona dilo di le dintsi, di ita fela, a seke a itse gore o dira eng. ha bofela e be e toa selo fela se se senang tiro, a ne are, nhlile ha be he ne he le se sebetsi, me ga go bontshe sepe se a se sebeditseng o luoja fela ka molomo.

Malepana.

23 JUN 1939

end s 309